

СТ А Н О В И Щ Е

От: **доц. д-р Нончо Иванов Димитров**, Университет за национално и световно стопанство, катедра „Национална и регионална сигурност“, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление (Корпоративна сигурност и антикризисно управление, Сигурност на енергийния бизнес).

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Христо Кирилов Станев**

Тема на дисертационния труд: „Развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България“.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 3371/03.12.2021 г. на Зам-ректора по НИД на УНСС.

1. Информация за дисертанта.

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Национална и регионална сигурност“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността), съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 1140/09.05.2017 г. Обучението е осъществено чрез задочна форма на докторантура.

Дисертантът е завършил бакалавърска и магистърска степен на обучение във ВВВУ “Г. Бенковски” – гр. Долна Митрополия, през 1993 година. През 1994 и 1995 година придобива образование в областта на мениджмънта от Технически университет София. През 2007 година завършва Университета за национално и световно стопанство в гр. София, като защитава дипломна тема: “Избор на учебно-тренировъчен самолет и програмата за летателно обучение – начин за повишаване на ефективността и

икономичността на летателното обучение” в катедра Национална и регионална сигурност. През 2006 г. става магистър по военно дело от Военна академия “Г. С. Раковски” гр. София, като защитава дипломна тема „Управление на въздушното пространство при осигуряване дейността на БЛА в условия на кризи от военен и невоенен характер”. Притежава и редица сертификати от международни институти провеждащи обучения в научната и професионална област на докторанта.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Научният труд е в общ обем от 185 страници и се състои от Увод, Първа глава: *„Характеристика на Системата за управление на държавното въздухоплаване“*, Втора глава: *„Предпоставки за анализ и оценка на алтернативи за развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване“*, Трета глава: *„Анализ на възможностите за развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване“*, Заключение, Списък с използвана литература, Списък на фигурите и таблиците и приложения.

Актуалността на разглежданата тема е свързана с очакванията и оценката на българското общество, българския бизнес и различните организации за устойчиво гражданско въздухоплаване, позволяващо развитието на политики и дейности свързани с устойчивостта на тази дейност. Акцентира се върху новите политически и икономически реалности, които водят до намаляването дейността на военната авиация и намаляването на цялата съпътстваща я инфраструктура. Също се акцентира и върху проявите на индивидуален тероризъм в Европа, свързани и с въздухоплаването. Твърди се и че развитието на системите за безпилотно управление на въздухоплавателни средства, в съчетание със забавеното въвеждане на нормативна уредба за тяхната дейност на територията на страната, създават реален проблем с осигуряването на безопасността на въздухоплаването в неговите два аспекта – гражданско и държавно.

В Проекта за дисертационен труд е изследвана Системата за управление на държавното въздухоплаване и НАТО, която работи по правилата и препоръките на Международната организация за гражданско въздухоплаване, Евроконтрол и Европейски съюз.

В тази връзка авторът цели да разкрие възможностите за оптимизиране на съществуващия модел на взаимодействие на постоянно нарастващата необходимост за подобряване на работата на съществуващите системи за управление на въздухоплаването в България. Определя свободата на действие на държавните институции, гарантиращи националната сигурност и отбрана, като ключово за изпълнение на всяка задача, по всяко време и във всяко място над територията на страната.

В Първа глава авторът е направил прочит на ключовите фактори, определящи средата за функциониране на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България. Изведена е връзка между средата за опериране с държавни въздухоплавателни средства с прогнозния въздушен трафик и функционалните блокове въздушно пространство. Отчетено е влиянието, което оказват международните връзки на страната ни. Предложена е дефиниция на понятието „държавно въздухоплаване“ и е определена промяната в средата за опериране, предизвикана от поетапното интегриране при използването на въздушното пространство от новите ползватели, а именно операторите на безпилотни въздухоплавателни средства. Отчетена е спецификата в законодателството на въздухоплаването.

Във Втора глава е разгледано състоянието и тенденциите на развитие на предпоставки за анализ и оценка на алтернативи за развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване. Обоснована е връзката на всеобхватния подход към сигурността и различните нива на управление – политическо, стратегическо и оперативно. Обоснована е и връзката между средата за сигурност и основополагащите документи, имащи отношение към изграждането и използването на военната мощ. Диференцирани са ролята и мисиите на въздушната мощ, както и постиганите ефекти от тяхното изпълнение. Обосновани са връзките между основните характеристики на въздушната мощ и нейните производни качествени характеристики. Изследвана е връзката между суверенитета и необходимостта от създаване на система за управление на държавното въздухоплаване, включително и в светлината на разпоредбите на Конвенцията за международно гражданско въздухоплаване.

В Трета глава авторът анализира възможностите за развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване. Обоснова връзката между видовете

сътрудничество и групите показатели, извлечени от данните, налични в LSSIPs на 41 страни от Европа (27 от които са членки на НАТО). Представя сравнителен анализ на съществуващите системи за управление на държавното въздухоплаване (СУДВ) в Европа по регулаторна рамка. Също представя и сравнителен анализ на съществуващите СУДВ в Европа по отделни показатели, характеризиращи поддържаното ниво на гражданско-военното сътрудничество във въздухоплаването. На базата на резултатите от изследването са обосновани препоръки за подобряване и развитие на съществуващата СУДВ в България по отделните роли – регулаторна и надзор, обслужваща и потребителска. На базата на очаквана промяна за повишаване ефективността на процеса по планиране и използване на въздушното пространство се извежда необходимостта от работа по посока създаване на съвместни гражданско-военни органи за обслужване на въздушното движение.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати.

Добре дефинирани са и ограниченията на изследването, като то обхваща свободно достъпни документи и материали, имащи отношение към въпросите на въздухоплаването в мирни условия и при невоенни кризи с различен мащаб, също и създадената практика за сертифициране на военни авиационни власти, имащи отношение към летателната годност на ВоВС. От друга страна са анализирани законови и подзаконовни нормативни актове, регламентиращи дейностите във въздухоплаването в мирно време, които имат отношение към въздухоплаването с ДВС, както и монографии, научни доклади и статии, публикации в пресата и др. Събрана е експертна информация в проблемната област на изследването по време на специализирани конференции и дискусии, като и е дадено предимство на най-новите публикации и източници с 15-годишна давност за постигане на актуалност на научната разработка.

Определени са основните задачи, с които да се постигне научният резултат за доказаната теоретична възможност за нова организация на СУДВ в РБ, посредством която да се създадат условия за осигуряване на безопасна експлоатация на ДВС, независим надзор над подготовката на авиационния персонал, ангажиран в поддръжката и 12 експлоатацията на държавната авиационна техника, както и спазването на стандарти и политики за управление на качеството.

Докторантът е направил обстоен анализ на проблемите, като системността на труда обхваща, чрез целенасочено библиотекиране на взаимосвързани факти и доказаната възможност за експериментална проверимост, чрез задаване на емпирични стойности на предлагания модел. Изложените съждения се позовават на доказани научни теории или отделни науки или дялове от различни науки, чрез които се доказва научно възможността за анализ на информация в различните ѝ форми и видове с цел нейната обработка и постигане на вторична информация със значение за държавното въздухоплаване.

В изследването се установява съответствие между поставените цели и задачи търсенето и намирането на решения за тях. Представянето на нова организация на СУДВ е научна полезност, която по емпиричен път може да докаже наличието на възможност за вторична обработка на информацията и получаване на продукт с определена стойност.

Стилът на написване на дисертацията е добър. Техническото оформление на дисертацията е съгласно изискванията.

Докторантът демонстрира отлично познаване на наличната научна литература и съвременните постижения на науката в изследваната област. Литературните източници са използвани коректно, цитирането им е прецизно. Изследването и списъкът с използвана литература показват, че докторантът се е запознал със значителен брой литературни източници. Дадени са последните новости и нормативни документи, че той следи динамичното развитие на средата.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси.

Дисертационният труд е оригинално научно изследване, което има множество достоинства и притежава редица научни и научно-приложни приноси, по-важните от които съм посочил по-долу:

- ✓ Формулирани са количествените, качествени и ценностни характеристики на придобитата информацията от открити източници в условията на съвременното информационно общество;
- ✓ Сравнени и оценени са съществуващите регулативни уредби, научни материали и литература за откритите информационни източници;

- ✓ Анализирано е състоянието на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България;
- ✓ Разработен е нов модел на организация на Системата за управление на държавното въздухоплаване;
- ✓ Открити са ключови фактори, които следва да се отчитат при създаването на условия за последващо развитие на съществуващата СУДВ в Република България;
- ✓ Изведена е необходимостта от определяне на горна граница на суверенното въздушно пространство на Република България;
- ✓ Предложен е подход за практическо обвързване на теоретичните знания, концепции и практики, отразяващи условията и закономерностите при формиране на СУДВ в различните страни-членки на Евроконтрол и НАТО в Европа по три основни роли – регулаторна/надзорна, обслужваща и потребителска;
- ✓ Открита е възможността за промяна в нормативната рамка за създаване на условия за развитие на СУДВ в Република България, отговаряща на съвременните изисквания, формулирани в рамките на ЕС и НАТО;
- ✓ Предложено е създаването на специализирана военна въздухоплавателна администрация на подчинение на министъра на отбраната.

5. Оценка на публикациите по дисертацията.

Представени са няколко публикации по темата на труда. Една от публикациите е статия на тема: „Състояние и перспективи за развитие на единната система за гражданско-военно управление на въздушното пространство в Република България“, публикувана в Сборник от доклади НБУ „Васил Левски“. Друга е на тема: „DEVELOPING COMPETENCIES IN STUDENTS AS A RESULT OF APPLICATION OF THE "DEBATE" AS AN INTERACTIVE TEACHING METHOD OF BIOLOGY“ от международна конференция на INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT в Скопие. Следващата е на тема: „Съвременните предизвикателства пред българското държавно въздухоплаване“, публикувана в Сборник от доклади НБУ „Васил Левски“. Следващата е на тема: „Политика за управлението на държавното въздухоплаване в Република България“, публикувана в сборник с доклади на УНСС и ВУЗФ.

Публикационната активност на кандидата отговаря на изискванията на закона.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът дава добра представа за целите, обекта, предмета, съдържанието и резултатите от изследването. Отразява коректно обхвата на изследването.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси.

Препоръчвам на автора да внедри и оцени реалните резултатите от създадената нова организация на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България.

Препоръчвам на автора да продължи успешната си изследователска и публикационна дейност в избраното от него научно направление.

8. Заключение.

Дисертационният труд на Христо Кирилов Станев, „Развитие на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България”, представлява оригинално научно изследване с научни и научно-приложни приноси и отличаващо се с множество достойнства, което свидетелства за способността на автора да води научна дискусия и което следва да получи положителна оценка. Изследването е добре аргументирано. Проучени са множество източници, включително актуалните такива, в разглежданата област. Анализите са конкретни и основани на информация от разглежданите източници. Разработената методика може да се използва успешно за изготвяне и апробиране на нова организация на Системата за управление на държавното въздухоплаване в Република България. Дисертационният труд безспорно притежава както теоретична, така и практическа ценност за работещите в сферата на въздухоплаването, държавни ведомства, служби за сигурност и учебни заведения; служители в сферата на сигурността и отбраната; както и представители на академичната общност, докторанти и студенти по отбрана и национална сигурност, IT специалисти, както и работещите в комуникационната и информационната сфера.

Като отчитам научните постижения, силните страни на труда и препоръките, насочени най-вече към бъдещата работа на автора, му давам положителна оценка. Препоръчвам на уважаемото Научно жури да приеме труда като отговарящ на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и специфичните изисквания на УНСС и да присъди на Христо Кирилов Станев образователната и

научна степен „доктор” по професионална направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)“.

гр. София

08.01.2022 г.

Рецензент:.....

доц. д-р Нончо Димитров